

קטעים מתוך ספרו של אורי קיסרי - "זיכרונות ליום אחר" "העולם הזה" נולד ב-9 בערב

שהיו כאן גם הכנסות הפירסומות והללו סייעו ללא ספק למשק השבועון, אם אפשר לקרוא לו כך.

היום, עם הריחוק והשנים, אני מהרהר תדיר, אולי בהגומה כלשהי, אך בכנות מלאה, כי שכרי בכל האכספריי מנט של 9 בערב היה בעיקר באנשים, שהלכתי עמם את כבתי-ההדרך, אם כסופרים ואם לקוראים. היו בהם שקסמו לי ונתקשרתי בהם. אחרי ככלות הכל מה יש לנו בחיים אם לא הביקוש לאנשים והרעות עם האנשים!

זכורה לי יפה התקופה בה עמדנו. השנים היו 42-43, בעיצומה של מלחמת-העולם. יום אחד הגיעה אלי בדואר, בין היתר, מעטפה שהעידה, כי נשלחה מאיזור פורט-סעיד והיה רשום עליה, כי המכתב כתוב עברית, כפי שנהגה לדרוש הצנוורה בימים ההם. פתחתי. המכתב היה, כאמור, כתוב עברית והכותב היה מלח בצוי המלחמה הבריטי. הוא התנדב ושירת במימי פורט-סעיד על גבי אחת האוניות. היום שמו דן בן-אמוץ.

מה הכיל המכתב? מה כתב לי המלח המסתורי? כתיבד עילג שהוכיח, כי לא לימדו את בעליו, כתיבה תמה, כתב, ששיגיאות זרועות בו כמעט בכל שורה, סיפר לי סיפור פנטסטי. הוא סיפר כיצד באולם אוהל שם ניגנה התזמורת הפילהרמונית את הפתיסת של ציי-קובסקי, כשבאחת השורות הראשונות ישב, מתברר, העיתונאי אורי קיסרי. שעות בגבו אל אחד הכתלים שמן הצד, במדים, האזין למסיקה מלח צעיר בשירות הוד מלכותו. זה היה הוא, מתברר, שלאחר הקונצרט הוא חזר במכונית צבאית ימית אל הבסיס ולמחרת הוא כותב אל עורך השבועון ואומר לו: "כשהמאסטרו והנגנים ניגנו את הפתיסת' הייתי מסתכל בכך ועוקב אחרי ניגון תווי פניך. התרגשתי לנוכח תגובותיך. ואמרתי לעצמי: לו, אליו עלוך לכתוב, אדם המאזין ומגיב כך לצייקובסקי, בין אותי, הוא יטה אונן לרחשים שלי. ואז אני מעלה את אחת מרשימותי הקרויה, הידיד, ושולח לו אותה ומספר לו, לאיש הור, מדוע ואיך נתגלגלו העניינים." כפי שצינתי, הייתי חם ורגיש לגבי הנערים שיצאו לקראתי, אם בעליהם זאם ככתב. תמיד אהבתי את הצעירים והיפסתי אפשרויות לשרת אותם. השיבותי לו, הזמנתיו אלי והוא בא. כפי שאתם מכירים אותו, כך נתגלה לי, אבל, כמוכן, צעיר יותר, שכן כל זה קרה לפני למעלה מ-30 שנה. "הידיד" ששלחתי אליו, אמר, "הוא היס. אני חושב, כי ירדת אל גליו ועמדת על המיית לבו. הדפס אותי אם תמצא לנכון. וענה, בבקשה, על מכתבים שלי, שכן רצוני לשוב ולכתוב לך."

הדפסתי. לאחר עריכה, מכיוון שהעברית באמת התחננה לגיקוי כללי, ואולם בין השורות כבר רטטו נימים, המעי דות על כשרונו של הסופר, שעוד יוכיח את עצמו. קשת הצבעים של אישיותו היתה נטויה על-פני שורותיו, וכשהיה מבקר אצלי היה שקט, בוטח בעצמו ונרגש. לאחר שבועיים כבר שלח לי רשימה שניה בשם "הסוד". הדפסתי גם אותה.

לאט-לאט החלה, כנראה, אהבת הקהל להתעייף. הגליון הכיל עכשיו 16 עמודים של פורמט מוקטן. גם מחירו הוקטן בהכרח, והחילוני לצמצם עד כמה שאפשר את הוצאותיו. ההתלהבות פגה, לא אהבתי את האביון הזה, את כל המרץ והאפשרויות שנתע ממני, שאילץ אותי ללבוש לא מסכה אחת, אלא מסכות על מסכות, מסכות לכל שעה, מסכות לכל איש ואפילו מסכה לכל מסכה. אילו יכולתי להיות הפסיכיאטר של עצמי, כי אז, אולי, קבעתי, כי בשנאתי את עתוני שנאתי משהו שהיה בעצם בי עצמי. תודה לאל, זה לא הייתי אני כולי.

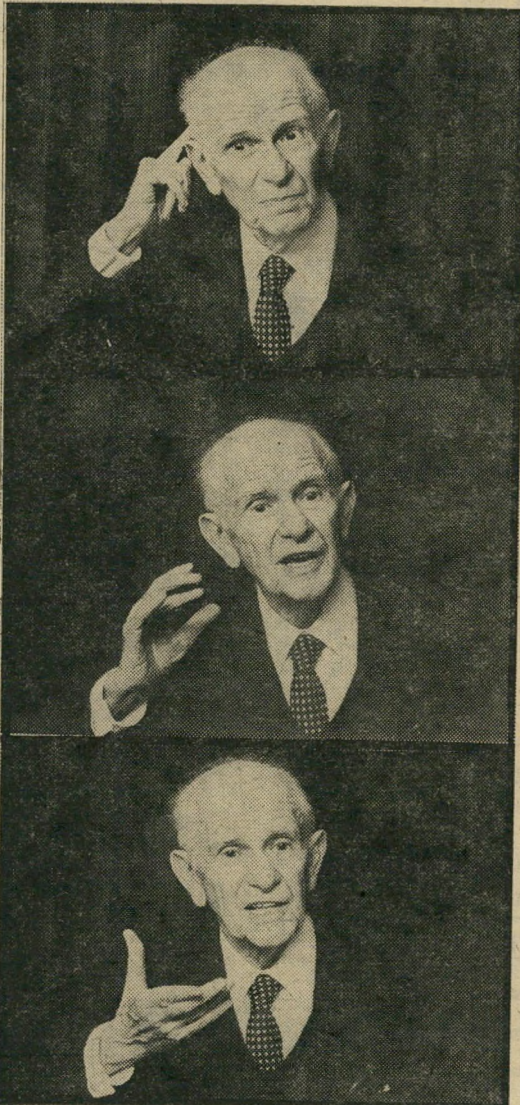
מי אמר, כי בעל עיתון הוא אדון לעצמו, לנפשו? אם הוא מדמה, בתקופות מסוימות, כי הוא מלך, טוב שידע, כי על המלך להיות מוכן תדיר להתנקשות בחייו, ואת-אומרת, באישיותו. זהו מלך ההופך עבד.

בסוף אוגוסט 1946 הודיעה הנהלת 9 בערב: "קוראים וקוראות, מתוך אמונה שבועונכם שמרתם לנו ידידות כנה במשך שנות המלחמה הקשות. עכשיו אתם באים על שכרם בבואנו לפרוע לכם את חובנו! החל בחודש, אוקטובר 1946 יפנה 9 בערב את מקומו להעולם הזה, שמו החדש של שבועוננו." אני גיליתי לקוראים, כי השם החדש קיבל את האירוקי של שלונסקי, אלתרמן, שאינם התייעצתי. שניהם מצאו את השם — שהוא רעיון שלי — טוב, סביר ומלא ביטוי. שלונסקי היה סבור, שמבחינה גרפית יש להציג את השם בצורה כזו, שהקורא לא יקרא "העולם הזה" אלא בניב הדיבורי, האידי, עם המשקל האידי: העוילאט הזה, במלרע. אלתרמן היה בדעה נגדת: פשוט לקרוא לו העולם הזה.

9 בערב היתה סיסמה, אפי-כי לא תמיד הודגשה בשערי העיתון: "ריתמוס החיים, דופק הזמן". מעכשיו היתה הסיסמה מובלטת יותר בראש הגליון, אלא שהעורך הוסיף לה גם מעין מוטו: "הללו קשרו לו כתרים והללו יידו בו אבנים... ברם הוא לעג לכסילים ובו לרשעים. כי גחפו לחצוק על כל דבר, פן ייאלץ להויל עליו געתו." דרך-אגב, הפסוק הוא של בומרשה, מחבר פיגארו. ואימרה זה מופיעה בכל גליון של העיתון היומי הצרפתי המפורסם לה פיגארו.

פחה. זה היה אחי, העורך-דין יוסף קיסרי המנוח, איש חיפה, לשעבר ציר ישראל במקסיקו. בראותו בעיני סידר לי אשראי בנקאי, שהייתי פולע בתשלומים חודשיים. כך "סוכבתי" את העסק ובמשך שנתיים, עד לפרוץ המלחמה, נשא השבועון את עצמו. הקוראים אהבו את העיתון. המפרסמים העריכוהו וכמצעי וכמכשיר לפירסומת.

...מודעת ההופעה שלנו התנוססה כבר על לוח הפיר-סומת, במקום שם הדביק אותה פקיד העירייה, כשאנו — כמה מחברי המערכת — אורבים בקרבת מקום כדי לבחון את הרושם שעושים שני הצבעים, השחור והאדום, על העוברים והשבים. הוא היה אדיש מאוד לסקרנותנו, מדביק מודעות זה, שפנה ללכת כמעט באדישות בדלי הדבק והמברשות שבידו. הייתי, כמוכן, נרגש אותה שעה רחוקה וכישורי המקצועיים שהשוו את רטט ההרהור.

9... בערב, שבועון שכותרת המישנה שלו הכריזה על "הבמות והחיים, דעה חופשית, דופק הזמן, הומור וסאטירה, השעשועים והלחם", נוסד בשנת 1937. ליתר דיוק, השבועון, שהמליץ על עצמו כ"שבועון המעניין לכל", החל להופיע באחד מימי חמישי לשבוע, ה-11 לחודש מרס של אותה שנת 1937. מודעות בחוצות, על לוחות הפירסום העירוניים, וכן מודעות בעיתונים הכריזו על הופעת השבועון החדש. המודעה פירטה כמרכון וקראה בשם המשתתפים הרא-שונים, או הקבועים. הובטחו: נתן אלתרמן, מנשה לוי, אריה נבון, ש. סאמט, י. סערוני, אלכסנדר פן, אורי קיסרי, צבי קרול, יעקב רוניק, ורדינה שלונסקי, אדם שליין. אכן סיכתי הילומים מן המובהר ואני יכול להעיד כי חוץ מאחד שהובטח ולא ניתן, השתתפו בכמה כל הסופרים והאמנים שהמודעה נקבה בשמם.

לגבי הצד ההיסטורי-טכנולוגי של ייסוד השבועון עלי להרחיב דברי כלשהו. לא היה בדעתי לשמש מוציא לאור. שום חלום ושום סיט לא ניבא לי גורל של מוציא לאור. הייתי עיתונאי, וזאת היתה משימתי.

עמדנו בראשית שנות ה-30, ואני כבר הייתי, באותה תקופה, פופולרי, בעל מוניטין, שחוג רחב של קוראים שומר לו אמונים ומקיים עימו קשר מכתבים ופניסי-אלי פנים, והוא מבוקש למדי. אולי מביך הדבר לשבח בסיטונות את עצמך, אבל עניויות תרתי תהיה גם היא התרברכות. בעצם, נראית לי זכויותי כסבירות לחלוטין. הואיל וכבר היה עמי מטען שאין לזלזל בו, מטען של נסיון עיתונאי והשתתפות פעילה בעיתונות הישראלית היומית (דבר, הארץ, דואר היום ואחרים).

זו היתה התקופה, בה החלו העניינים להתדרדר בגרי מניה, ורוח המשטמה שנשבה מאירופה המערבית לא הטיחה שלוות נפש. העליה מגרמניה לא היתה עדיין מסיבית, אך בכליזאת כבר החלו היהודים שם לחשוב על יציאה ועליה. עד כמה שזכור לי, כבר נפתחו בתל-אביב במשרדים רחבי הידיים של "העברה". כך החילונו חשים בסיגנון שונה, חדש, שהובא אלינו. ה"ייקים" — כך קראו להם אז — כאילו גרמו למהפכה זוטא בחברה היהודית של ארץ-ישראל הקטנה, הקטנה מאוד. הם החזירו לחודעה של הרחוב את תרבות הלונות הראויה, הריהוט הגאה, תרבות המסך והסדר, לימדו את הקונדיטורים הישראלים למשוך את עוגותיהם בקצפת מתוקה, ושום אינטליגנט לא היה מוכן מעתה לאשוב אל קרבו ספל קפה ללא נוכחות הקצפת. מאידך גיסא, לא מאסו הייקים גם בפתיחת בנקים, שיעשו היסטוריה. פויכטוונג, יפת, אלרן, קולנשר ואולי עוד כמה. בזה האחרון יפעל חברי גרשום קומרוב הישראלי, שנכון לו תסקיד במסופר כאן, את ידיעותיו בהגלות-חשבונות, בה השתלם והתמחה בימי שהותו בפריס. וכשהוא חוזר מפריס עם אשתו הנאה ומתחיל לעבוד בבנק קולנשר מתעורר בו לפתע ה"ג'וק" של העיתונות.

וכך בא אצלי, באחד הבקרים, גרשום קומרוב זה, עמו קיימתי יחסי חברות טובים עוד מימי האבות, חברות חרשתית של דור שני, אם אפשר לומר, והגיע לי עיסקה במישור העיתונות. הוא מצידו כבר התבסס כמוציא לאור של שבועון לענייני הסרט, שיקיים אותו במשך 24 שנים. העיסקה המוצעת היתה פרמיטיבית למדי: בשותפות שווה נקים שבועון מוקדם לחי הבידור, לחי הלילה, נשקיע בו חלק כחלק ואילו אני אהיה עורכו וקומרוב יעסוק בענייני ההנהלה. כנראה, קסמה לי ההצעה, אך הייתי זהיר לגביה לאור המספר הרב של המעונינים, שלא יצאו או שנתם. מכיוון שגרשום ביקשני, על סמך ההיכרות הנושנה, למתן את התנאים שלי, הגעתי למגוון כשהסתפקתי, תמורת עריכה, כתיבה ויצוג ב...6 לירות לחודש. אותה לירה היתה הרבה יותר דשנה משהיא היום.

לפי התנאי המפורש שהתנתי, היה על קומרוב להתחייב, כי הוויק מעמד גם במקרה שנהיה מפסידים וידאג להון החורר של העדסה והתופקע במשך שישה חודשים לפחות. דהינו, לצורך 24 גליונות. הסברתי ונימקתי דרישה זו בכך, שאני שם לי למטרה להוציא לאור שבועון, ששום קורא ושום סופר לא יתבייש להחזיקו בידיו, לשם כך אשתף בעיתון אישים מזהירים, סופרים בעלי אישיות וחלילה לי לגרום לאנשים נבחרים אלה בושתי-פנים על שחששו ידם לעיתון, שלא הוציא את שנתו או את חצי שנתו. קומרוב אמר, שסופרים נראית לו ואנו באנו ליד הסכמה מלאה. שם השבועון נקבע, לפי עצתי, 9 בערב, שכן רצונו של שותפי היה ליהד את תוכנו לשעות הלילה. שעות הבידור והשעשועים. תחילה נטייתי לקרוא לשבועון חצות, אך שותפי סען, כי בחצות כבר מנמנמים בתליאביב שם שאמורים להיות קוני העיתון וקוראיו.

הגליון הראשון הופיע בחודש מרס 1937. הוא נמכר ב-4,000 טפסים. שיא בימים ההם! אך לאחר שבוע ועוד שבוע חלה דלילות במכירה והיה עלינו לשנס מותנינו. קומרוב מיהר לבוא אצלי, ועל-אף התייבבותיו והבטחותיו, נסתלק מן העסק, כשהוא מעביר את הרשיון, שהיה על שמו, על שמי שלי.

כך נתחלה השותפות עם קומרוב עוד בטרם תוכיח את עצמה. לא היתה לי אפוא ברירה. נקלעתי למבוך שביקשתי להימנע ממנו. באין ברירה פניתי אל הקפיטליסט שבמשך